

Соколёнок

5/2015

сентябрь-октябрь

Лачын

ДАГЪЫСТАН РЕСПУБЛИКАЙН КЪОИНИ ВУЗЕЕ СА ЙАИХХЪЕ КЪЕККАН УШАХАРШЫН ЖУРНАЛ

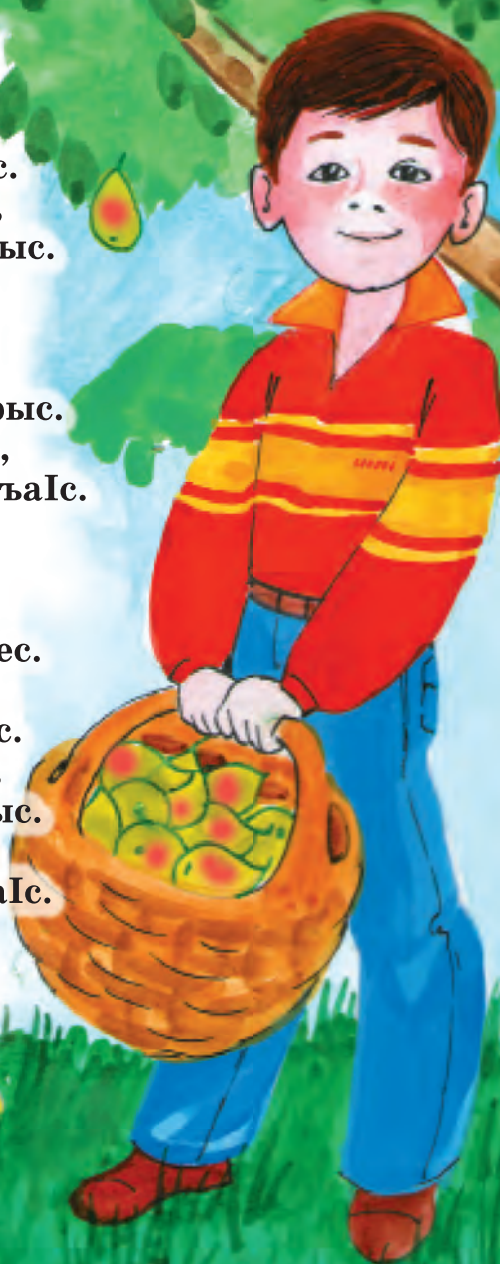
ЦУВЫЛ

Цувыл` хъады, мыщбы аьы,
Юваршыл`ын тIеле кIяьы.
НикIее адкIын цIелен ювар,
ХъаIла хъыхъа аху хиваар.
Са йыгъ чамра, са йыгъ гегъий,
Нимее кIяваххийн йыгъбийи.
ДадаларшыкIлед дяцIахье,
Мыса ачух, мичIах хъехье.
Хайбы хъехье лап джад делес,

Хылек` хъетIа гьоткее, эгьес.
АйцIар мичIеед, эхъал` кьелбы,
Гъала оIгее вод мыкIаал`бы.
КьыIдим хъады акка аххъас,
Лезимда вод водун сатхъвас.
Юваршыл`на къара-къаххъа,
ХъаIнан декка, цыкхийн гъаххъа,
Манчыс кьыIдим деш вод са кар,
Болда ихъее эрыкъ, хеккар.

Дора хъагъхъагъ

Ювелхъа илхъечлес
Югра вор ахагъ.
Ювейле хъобхуна
ЙыцЫбле джыгъаагъ.
Цепбийна гъуву зерас,
Няк вухъеджын чикеб зас.
КъоГъэсда гъуву къазыс,
Къукъар гъеъэджын йыгъыс.
Хъейибъэсда даварыс,
Хъагълас зы джанаварыс.
Ёкъубъэсда балканыс,
Сыгъал хъаледжын чгагърыс.
Хъобъэсда гъуву къоГъагъ,
Иммааледжын кар хъоГъагъ.
Йыхыибъэсда Магъстаныс,
Гёохъана чис гъунарыс.
Йыгъыибъэсда аМагълейс,
Гъуураджын кыреенче сес.
Молюбъэсда дадалыс,
Чараа вухъеджын ггалыс.
ЙуГъуГъубъэсда Топланыс,
Къаравул` воб йидж дамыс.
ЙыцЫбъэсда гъооле вас,
Агъхеджын югда хъагъдхъагъ.

Пешакар Аизизна хабар

Йицлукъвад еш быкырхъанкъа, деккее зы баклехъа пешекарын санабагъ гъаъас олтирабы. Едике гъалалыйвалла гъевхъу, ымырени йаххъылхъа хъигъечлугу. Зы качал Гъамзайни бинайлхъа гирхъу. Зака сана пешекарийвалыс йизда гъамбаз Шафийир мани бинайлхъа гирхъу. Гъамза дайее шакле эйгье: «Хыдылар, вушда къоире ургбы ухийханаъан пешакарар (ургчеер) вухъес. Йицлудле йыгъна саманчихъа ыххъаис йицлудле йыгъна – шенаса». Махуиб шы мыслагъалтеехъа хъабайле. Нубат йизынний вод. Шафий истираагъалтыс хивеехъаний аркын.

– Аизиз, гъу къийна ман ургбы ухийханаъас Суфранни Эл’ни суралхъа ыккее. Мааъаб ургбы ухийханаъасда карвакна ёндже воохъе. Охъанасын карыд къочлехъа алетле. Бера гъевлесди вахтал’ бинайлхъа гейбы хъимайле. Вакъаб шы къийна гъазас деш. Манчыс нахна къийна гъевлес, – мичлээд закле хайрни къоране эйгье.

Гъидчуд, гъаманче къына хъилёоканавъу, ургбышын болик ухийханаъа ямаджеке алла къаджални сентелхъа айклан. Ургбышди боликыка сана къаджалхъа илхъечлессе, йикъыгъыл’ни кубна вахт вухъа. Ургбы тоххъа, къалятклугынбы. Зы гиджагъахъий аляатлугу, югун дилегбы Аллагъыке гъеххъы, нийят гъаы, куб гъааъа. Саждеенче сугъоцуйнкъа, закле къедже, гёгъийн булутбы вод хайбышее сыхда сады. Са сура

сагъалтыле чамра, кларын думан сувалхъа клейдхъу. Гёгъий кулякыка гёгъа гидгъыл. Улехъа вуххъална туб къоодже деший. Гъаманче зы куйилехъа гъехва. Са къоини сагъалтыле гёгъий даянмышехъе, хайбы ачухехъе, верыгъ агъшеле хъыгъоочле. Бирданхъессе, йизда ул’ хъабайле, иляккана, Суфранни Элисане бера гъооле джагварани палтарбышка, джагварани саххъалбышкан инсанаруб гивъур. Зы цетда йизди улепбышылхъа инам гъидягъа. Делес хъыхъа иляккана, гъакъыйкъатбаб клонаршыни сюриис бера гъооле малликааруб джаргайка гивъур. Манбышди гъенки къаисинкъеве вуклуг’ къалхмышавъу, закле эйгье: «Хъора, бала-угъул’, делесхъа. Шале чекынмыш мехъе. Чуваин палтар бадалеъэ. Шака сана одхъанни рыцкъыс биссим къасре. Клонаршына няк илёогъе. Манчын йыгъын джан сагъда, саламатда гъиваджес. Вас нур гъелес. Дешди джазаабышыке гъиваджес. Гъу югни касбышекена инсанур. Садджу шы къавджува мерункъус хабар гымааъа».

Манбышка хиледже гаф гъавъуиле хъийгъа, иляккана верыгъ клёочесда вахт делес хъоохъе. Манче зы къына увху, бинайлхъа ургбышди боликыка сийклал. Мани йыгъыл’ зы бинайл кар идёйхъан, нягъас увгъее, зы тохраний ворна. Йизын джанылхъа алягъийн палтарбыд къуруда ыхъа. Махуир са гъафтана зы кайиф кокда, йикГ шадра, вухъун тох-

ба ыхъа. Йыгъ-йыгъыле зы кокехъе, батІра хъехъе гиргъыл. Бинайл'ни чобанаршыс шак ээхъе гидгъыл. ГынбышыкІле къаджийн зы хабар гъааъа дешуб. Са йыгъыл' чолеенче бинайлхъа хъарийнкъаІ, качал Гъамзее эйгъе: «Гъу хабар дюз'гунна шас гыдявъээ, шы гъу гетасда». Зас шен маляикаршын джуваббы йикІелний водунбы. Зы гынбышыс хабар гыдяава, гынбыше зы гета ва гарданахъа дешда быІгътан – «сихнарийва» гивийхъе. Зас манбышди гетуйке ыкІар, не эсер ыхъа деш. Зас манбыше увгыйн джуваббы йикІес хъету. Зы йизди ыІмырее мерункъуна вееба хъооІхъуІна инсан дешорна. Зы гъамбаше гъалалын къык одхъун.

ЙицІыссадъэсди йыгъыл' хивеенче ШаІфий джунни нубатеехъа хъайле. ХаІмде литершее къалябкІуйнкъаІ, зы ШаІфийс ыхъайни ва къаджийни

караматна хабар гъааъа. МичІеер зы хивеехъа ааІссе, мер пешакарарше зы гетанкъаІ, ШаІфийна йазух залхъа абы, хабар гъааъа. Манкъвее субут гъааъа зы сихнарий дехъай. Манчыле хъийгъа зас ман маляикар хъызаахы деш. Садджу са элейс зы Суфранни Эл'ни зияратылхъа незир гиххъес ва зем-зем алейтІас гъаркІынийнкъаІ, йизди кІыреехъа аІршеле сес хъады: «Нягас гъу йишын сир ашкар гъаы? ВаКІле шы сайыб къавджес деш. Амма йишда раІгъыІм ва колга вал оогъанче камувхъес деш». Зы гыІхъийгъалла иллякка, ва вушу джар къидеже.

Цувылихъа зы качал Гъамзайке джурахъе, айкІан медни бакІеехъа. ШаІфийир зака сана айкІан. Зас са кар къанмышхъа: мысаджад гъайни дюн'йейл мерынкъус писин гыымаа, агар вас сабырыка ешемишхъес ыккан.

Кыйнийн ушахар

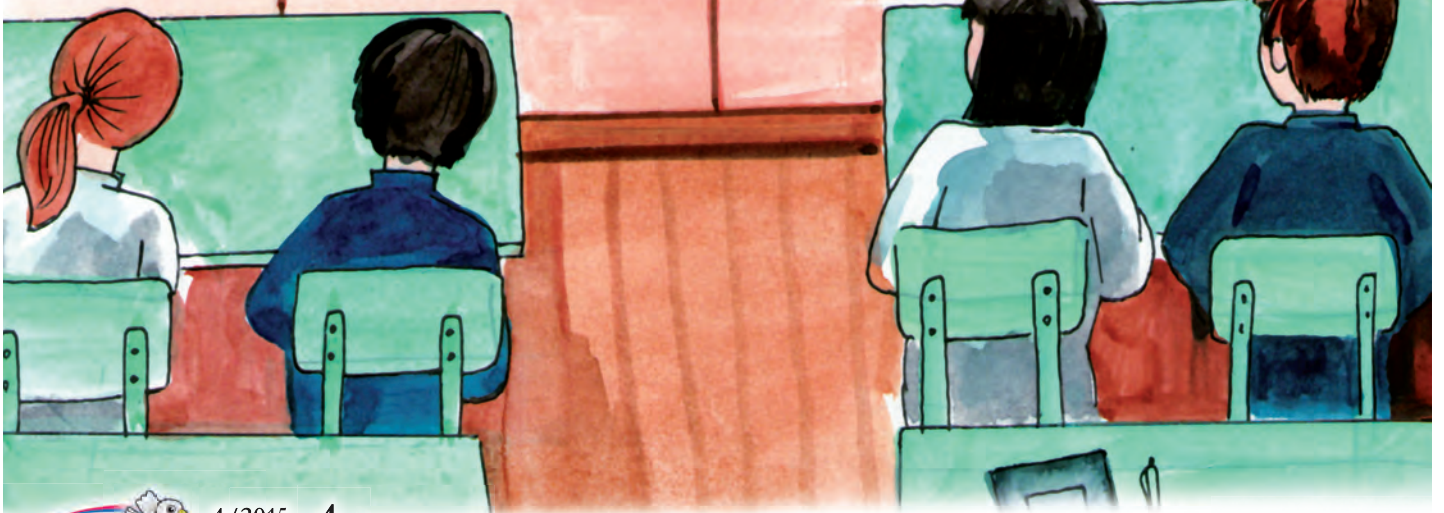

Кыйнийн ушахар кыйхъа джаИмаИт,
Джобы кар дяцИанбы вуккан деш вухъа.
Манбы вобна хаИбна гьоИкуматна девлет,
ГьыИрмаИтбы чил алла джос гъаъас дехъа.

Кыйнийн ушахар – кыйхъа джаИмаИт,
Зас вуккан деш джо кар дяцИанбы вухъа.
Гьуджоона воб кар дяцИанкъуна кыймат –
Гьиччуд джад деш. Гьаман джуваб чис дехъа.

Гьыргынкъвее кел аххъе гьин ихтилет хаИдын:
Кар ацИахъай гьар ушахын бордж водун.

Аа
Ее
Сс

СУВАН ТІЕТІ

Аваакы вод таҕрыҕ эҕес,
Ул` гыбхырий летти суван тіеті.
Садкыл` хъале хали-халчейлхъа,
Гяцҕы вод йер-юз эван тіеті.

Ишыгъ вод алишщу улен,
Матхъа ахуна зы чиле.
Батҕрайда вод са-санчиле,
Лагаран, чҕаҕраҕн, чуҕваҕн тіеті.

Лайыкыда гъар югни доюс,
Дёзюмыка думаныс, чийис,
Гъар сас-са миджаг ичийс
Аххъас вод вассе диван тіеті.

Дерайле сувани янылхъа,
Цыцҕахъайнбы вергъелхъа.
Экҕни юххъаниле цувылийлхъа,
Гъооле деш вассе аман тіеті.

Гьамбаз

Селимна дек` чобанный вор. Мана кьыИдимына Аджнавурыл`ний ээхье, кьыИлинаме, ваIкьаIбы гьаьайкы, сувалхъаний айкIан. МаIбхуIна вахтний воохье ки, СелимыкIле дек` йыхьыбле вазнакъеджедешдий. Гьардек` хаахъа хъооI къаджы мее, Селим къадархъун манкъуни гарданылений гивайхан. Ва мана гийгъалнаний дек`кис чоджаршылена шыкаят гьааъас. Селим хаана энке кIынна ыхъайхъа гора, едеейи дек`кее мана эркыканий хаIр хъаъы. Дек` хъары мее, мана дегье джуке джурахье дешдий. Дек` няхъайи ааI, вуджур хъигъна айкIаннаний. Дек` хаахъа хъооIнкъаI балканыканий хъарайле. Селимыр гьамбаше балканни къелбышеений ээхье. Нимее дек`кее СелимыкIле увгыйнкъаI ки, чике джурахье, манкъвее балканыке хыл` цIыцIааъана дешдий.

Дек`кис къанмышхъайн ки, Селим текра ахвава ман мее дарыхмышехье. Манкъус са гьамбазний тIабалаъас ыккан. МаIбхуIна имкан са йыгъ йидж джаб хъигъоочIена.

Са сен мед давара Аджнавурыле хъады сувалхъа аIлхъааIна вахт хъа-бийнкъаI, бакIеени хуваас балабы ээхье. Давара сувалхъа алхъааIнкъаI хивыни кIаненчений оIтмишхъа айкIан. Эхъал` чобанарше хивуни кIане биня гивийхье ва Селимнадек`кирэхъал`хаахъа хъарайле. Биняйл еттыгъда копакар водунбыний. Манчыхъа гора дек`кее кучукаршына са алябтIы, Селимыс абайле. Селимни шадвалихъа дегье сергъад дешданий. Мана къадархъун дек`кени гарданылхъа къойкIал ва хъийгъаб манкъуни хылена кучук алябтIы, экIба мана

чоджааршыкIле гьаагвас хаахъа къадаихъван. Нимее чоджаршыс мана хылехъа алябтIас вуккийкынеейыб, мана шавусхъа джаб вуджее хъидеоле. Гиъур хаани са кунджее гийгъал чика гывага. Хъийгъа адийссе няк гьевхъу, гыней этIу манчыс этIий гьаъа. ТIякIулий, ман этийыд одхъун, хаа махъа-шахъа ааI гивийгъал. Дек`кее СелимыкIле эйгъен:

– Дих, мана маIхуIб кара авалес деш. Мана автIалас вуккан. Мана дамыни кIане зы автIаласда. Чис хъаний карыд махъа ыккее.

МаIхуIб кучук ивийтIална дамни янийк`. Мана топ хьинне гыргалена са тIякIулийний. Манчыхъа гора Селимее манчылхъа Топланва ду гихъы. Йыгъбы, вазбы оIтмишхъа ааI, Топлан хаIб хъоохье гивийгъал. Юхъан адкIын, кьыIл хъадайле, кьыIл адкIын, цувыл` хъадайле, цувыл` адкIын, кьыIдим гыйхъар. Гьавабы мыкIа хъехье. Юхъан, кьыIлина колгабышее вухъайни Топланыс гьаIше дегье мыкIаданий. Манчыс хавний аляъас ыккан. Дек`кир мер бакIеений. Селимыссе джуссед ман кумаг дена аляъас аIхаIс дешдий. Манке чоджар сабы, са джигее Топланыс хав аляъасди фыкыреехъа хъабайле. Манбыше хаани ремонтыле ахвийн кьувабы ады, Топлан автIулни ювейк авхъа хъадайле. Санкъвее хылехъа айхаа, санкъвее кIаший къадахбы, санкъвеейыб кал`батын алябтIы, Топланыс хав аляъа гивийгъал. Топланыб, автIулни джигее къобкIул, джоле тамаше гьааъа, шадоохъенаний. Хиледже аIкьуIбаIйле хъийгъа ахыр чоджаршыссе хува-

ас хав алягъас алхийн. Гъин геед уфтанын хавний. Хайрни чоджее хаани кланехъа пайе уйвхуи, Топлан махъа ивийтлал. Хъийгъа хуваа, манчикле гъин хав чис алигий ацлахъеджынва, аккайле ахъа абачче. Топлан ивчу аб гивийгъар ва са гъавуле меб къахъа хъугъоочле. Ушахаршыкле махуид ацлахъа ки, манчыс гъала вардеш дешва мана къахъа хъигъевчу.

Са-кьоини йыгъыле чийелхъа йыз къаъадчу. Гъар сура джагварани йызыкасанабасдурхъа. Ушахаармицлеоб чакба цепба Топланыхъа къадабхын. Манбы хуваас мыкладанеехавана рагъатбаний. Иляаканбы, Топлан хъигъевчу, йызылюб къалибхы. Манбыше мана ахъа абачче. Анджах Топланмеб къахъа

хъыгъоочле. Ахыр манбыше хуваа къабкъалербчы, мактабеехъа авайклан. Ушахаршыкле ацлахъа деш ки, йыз гегъанкъа гъава къуимаба вухъай ва хуваабы садджу къыидимына хаймде хаал аязнанкъа акваабышеехъа эдачле. Топланысид мыклада дешдий, манчыхъа гора, мана чишений аквеехъа идёочле.

Хуваабы мыклаалыс дёзмышехъен гъайванар вод. Манбы – 20 дараджалхъа меени мыклаалыс дёзмишехъенбы. Сибирилын хайбы дешын хуваабыме – 50 дараджалхъа меени морозыс дёзмишехъенбы. Анджах манбы къорамыш гъагий йишын бордж вод. Хуваан аваала замаанайле джад инсаныс кумаг гъагы ва мана инсанна гъамбаз воб.

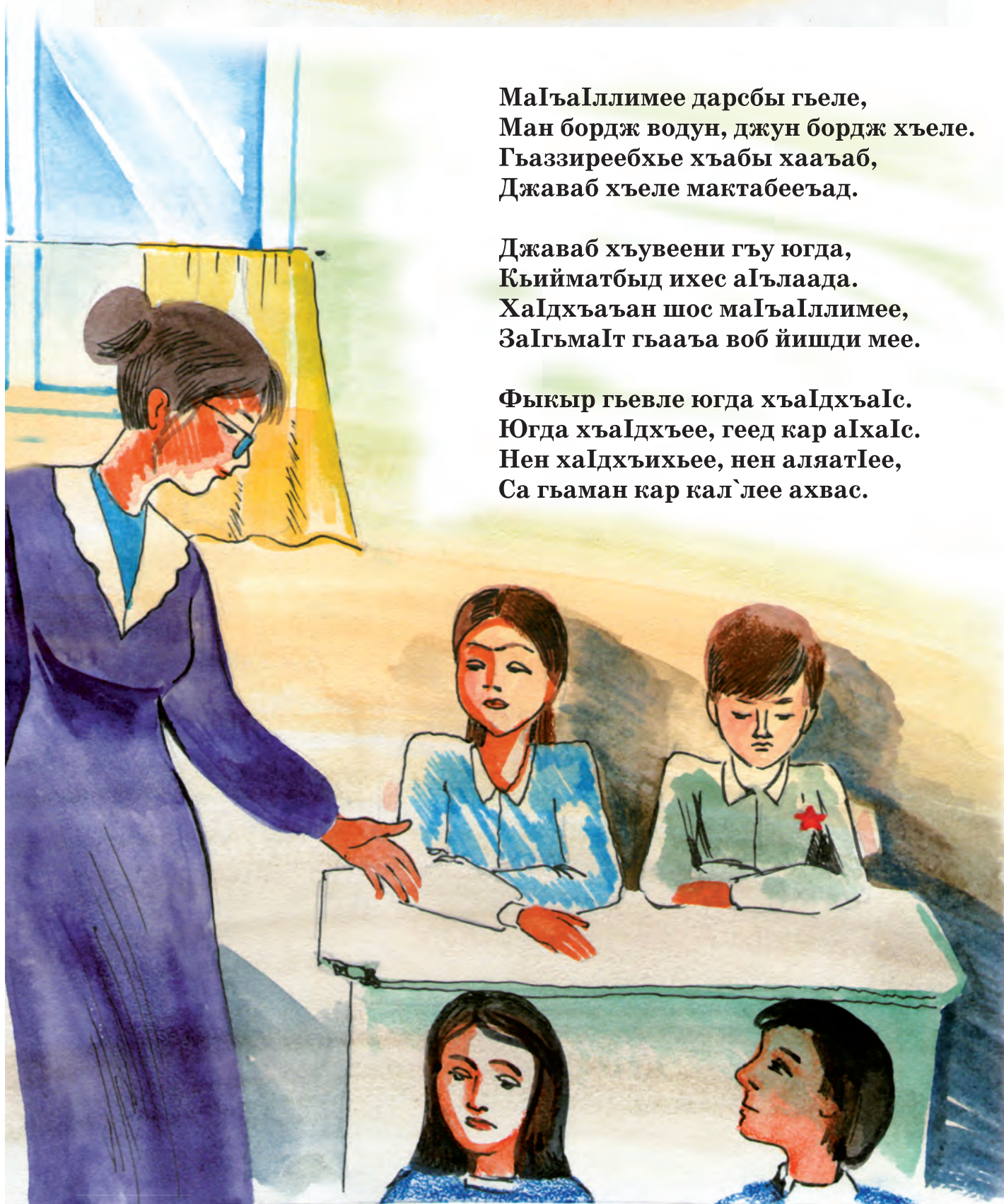

Дарсбы

Магьаллимее дарсбы гьеле,
Ман бордж водун, джун бордж хъеле.
Гьаззиреебхье хъабы хааъаб,
Джаваб хъеле мактабееъад.

Джаваб хъувееени гъу югда,
Къийматбыд ихес агълаада.
Хадхъаъан шос магьаллимее,
Загьмайт гъааъа воб йишди мее.

Фыкыр гьевле югда хъадхъаис.
Югда хъадхъее, геед кар ахаис.
Нен хадхъихъее, нен аляатее,
Са гъаман кар кал`лее ахвас.

ФИДАН

Булутбыд алеедхы ааI,
Хыйгъале верыгъ хыIгъааI.
Дюн`йелхъа шуаабы кIяъа,
Гъу шас нурее хъары, Фидан.

Миджагын йыгъ ачмышхъа,
Йизын йикIид ачмышхъа,
Дюн`йелхъа гъунар йихъа,
Дидейн йикIид ачмышхъа.

Фидан дидейна циций,
Миджагна йихъес ичий,
Гъамбаше хыле гъивееджес,
Дидейна нева ичий.

Гъу зас ворна са къондже,
ХаIмде вазеенче къоодже.
МичIеебийна са верыгъ,
АIкъаIнава къидеедже.

Хъалесда, гъу къайджесда!
Дидейс йикканна йихъес.
Дидейыр гъамбаз васда,
Гъамбаше са джигее вухъес.

РАГЪЫИМЫКАНА СЁ

Миджагын са члалаг ыхъа. Маа миджагна дама, дамеейыд балугъаар ыхъа. Мани члалагаъад гъарниджурайл`ын вагъши гъайванар – къыйебы, сулвалбы, сёбы ешемишеедахъе ыхъа.

Йыгъбышди са йыгъыл` сёюс пытабы ээхъе. Пытабышда са вугул`на, къоблеб хъывыл`на воохъе. Сё геоб шадувхъа, чини пытабышка ыгъвийкар, налхуидий кар тлалагъас хайд хъаъа. Са-къоли вузале сё вуклийкарна. Пытабыд чини клане гиъур гъарыбда, язухда илякка. Махуид манбы никее айклан. Мичеед мугъур хъеедхъайнкъа, илякканбы ед`налхуидий къалибхъы, гъалмахуидыб мийбуб. Пытабы илхъеечу ед`илхъа оза хъааъас вуккийкан. Сё оза хъидевхъана. Пытабышыс къанмышхъайн: ед`хъивклуна.

Чоджее йичубышык`ле эйгъен:

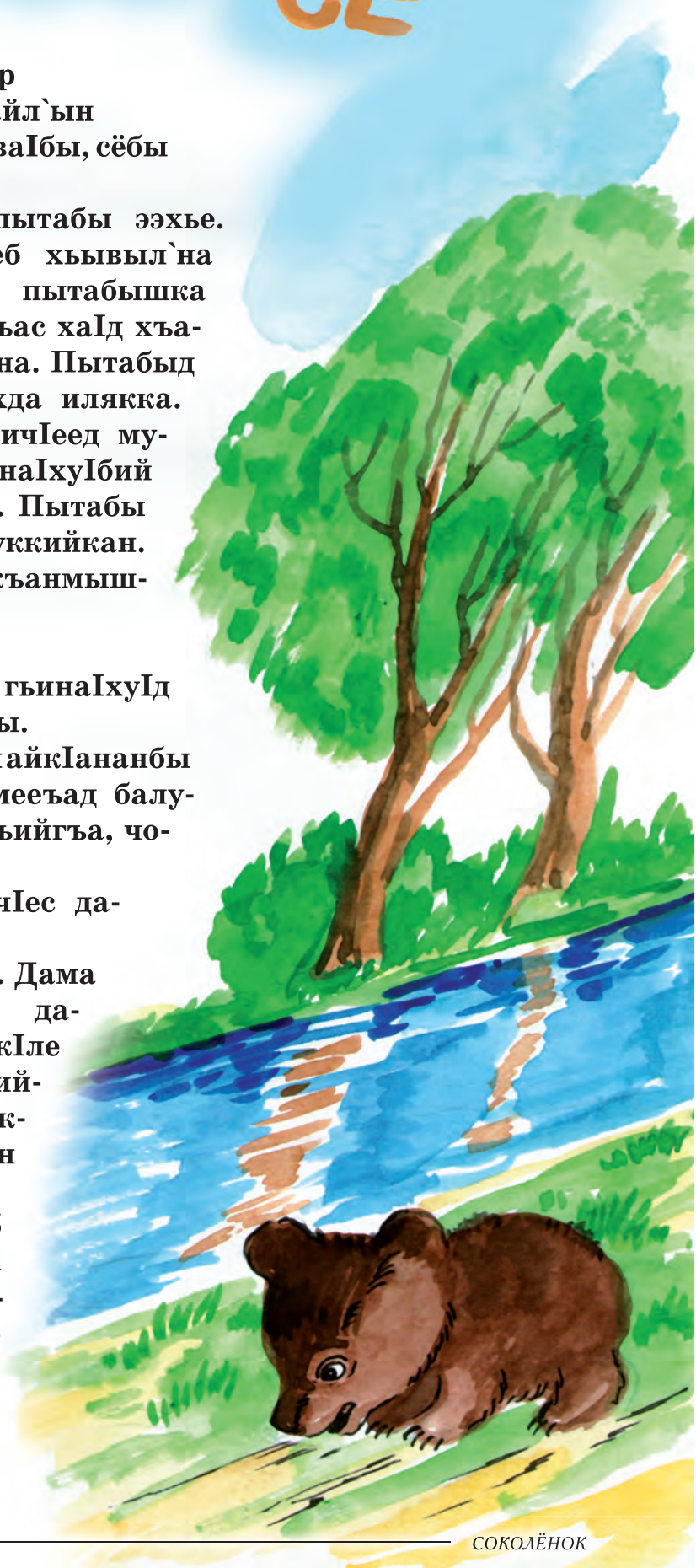
– Хъудоора шу захъаб хъигъна, гъиналхуид гивъурее, шы мыссыхъа гъатласынбы.

Махуидпытабыс аджигеехъа сады айклананбы дамайни къырагъылхъа. Мани дамееъад балугъар къедже, хиледже иляккийле хъийгъа, чоджее эйгъен:

– Шу гъайняа гиъуре, зынаб кливчлес дамеехъа шосун балугъар аххъас.

Махуидпыта дамеехъа клёочлена. Дама гуджнаба абкынийхъа гора, пыта дамайн вуккекка. Йичу пытабышык`ле ман къаджы, кумагыс кливчлес ыккийкан. Са кливчу мее манаб дамайн вуккеккана. Манаса пыта хъабкыин дамеехъа клёочле деш.

Текба авхуна пыта гъамааъаб гивъур белке мансабы хъадайлева гозетяанбы. Нимее гозет`гъеъэ-йыд, пытабы хъидяйленбы. Са гъавуле магъкамын гёгъий хъадайле. Пыта члалагахъа гъивху, са гёгъий хъидийхъарни ювейк`авуб гивийтарна.

Гёгый яваш-
хъайле хыйгъа, пы-
та меб дамайсхъа хъи-
гъоочена. Гыняхъашахъа
иляакы, чин йичуйи чодж
къидёодженбы. Дамайсхъа
хъувхъа, хъинееъад балугъар
къаджы, хъинеехъа паIтаIх ай-
гъе. Балугъар аIкъаIна ыхъайхъа
гора, балугъ аххъас аIхаI деш. Хъи-
неехъаб къивчIес хъаIваIйкъаIнна.
Сайыб иляакана хъебни пытайка
са сёвуб хъооI. КIанехъа гъидхъыр мее,
вуджуб оза хъувхъа, мани пытабышка
авайкIанна. Сёюн гына пыта къогъоошена.
Хиледже илёбзур, меб пыта мани сёюни пыта-
бышхъаб хъигъна хъооI гибгъыл. Сё чиле тамаше
гъааъа илёбзурна. Сёюс пытайхъа ед` девхъай къан-
мышхъайн. Язух хъабы, сёюн текба авхуна бала чини
аилеехъа къабыл`гъааъа.
МаIхуIб пытайс тезе ед` воохъе.

БЕБЕЧУЛ

Шахъа, йишди айванее
Бибечулюн акваа вод.
МаГънийбы гъаъа ээхье,
Чика някI июттудавуд.

Гъувоора, меб хъувура;
Юххъанбы делес гъакке.
СайаIххъеесыр шу ааIнкъаI,
ЙыIкъаIлхъа зынар хъыкке.

Цыкый

Чалагни йыIкънее
Са кIынна тала.
Гибурий цыкый
ЙыIкъееъаб шала.
Тамаше гъавъу,
Шикыл` цыцIавъу.
Гъихвасда хабар
Дешийни гъала.
Бирданда сайыд
ГаIгъаIрхый хъады.
Ман танбал цыкый
Джынылхъа сакIы.
Къалчадхыр адкIын
Ювейке алла.
ГъаIмаIдхуIн ишбы,
Ай кIынна бала.

ДЖАМАЛУДИН

Йишда Джамалудин июттунни никГее,
Едини, дек`кини садджу вудж йикГее.
Гъар ишее кумагыс дек`кисхъа гъирхбыл`,
Нимеехъеер дирира, ворна цайын хыл`.

МичЕед вергъен ишыгъ къекІванкъаІ къулел,
Оза хъыхъа саъа цетдийка пастел.
Акьва гьодгъул, одхун, ааІ чІалагеехъа,
Мааъад иппыл` хъыІхийн шейтІан вод джухъа.

Ман шейтІан гъаийн ки, баляа къигъившес,
Мехъеджынва ваІгъший гъаЙванар делес.
ЧІалагееенче хъайле тІетГбышка хыле,
Ман букет аІзизни едис адайле.

Йичубышыс мана вор чодж геер югна,
Са дакъийкъаб къаІраІб аІлгъааІ деш джуна.
Чоджур мактабеехъа вуджее хъыккекка,
Былахыле хъяныд вуджее ыккекка.

Гыргынбы разийба хивееъаб джуле,
Ухвийни едилхъа алхыш къихеле.
МаІрхуІна са гаде вор Джамалудин,
АллагъыкІле мана геер къимеджеджин.

Урусни мизейле йыхъ-сумылхъа саакІал гъавъуна – Валежь Гъамзат

СУВАЛАЙНА ХАБАР

Сувал`ни маГьаІлни хиваршыни санчее саакитба, джона иш гьаа`ан, муГьуІббаІтыка йешемиш воохьен инсанар вухьа. Мани хивее гьарункьухьад гьиваджен мал-к`ара, эзан багь-бахчебыд ыхьайнбы. Йыгьбышди са йыгьыл` эхьа хьыхьана вахт вухьа. Члалагни сурале мыс хьувхьа мани хивеехьа са суІваІ абайлена, чис охьанасын кар тІабал гьаьасва. Хивни кьырагьыл`ни са хаасхьа хьабы, иляакана кІатІеер гьиваджени дягайн акка ачухда вод аху. Манчыле суІваІлай шадувхьа эйгьен: «Гьаа-а-а., зы гьинья йизда вухьун хьаа-ьасда, са югна кІатІеб йизди достус вуккеес, манаб шадааьас, гьасре алхьшбы гьаьа оохьнеджын...». СуІваІ дягайсхьа делес хьувхьа мее, мани дягеена дадал гьоокІа гивийгьална. Манчын гьарай гьаа`ана: «УІуІлий-уІуІуІ, уІуІлий-уІуІуІ, ай гьамбазар экІба сугьооце, шалхьа балья воб абы, гьаІшде суІваІлайн шы гьыргьдабы охьанасынбы, шас кумаг ыккан». Амма са инсан никГ`еенче сугьдоцана, дадалыс кумагьд дехьен. Манке дадалын фькыр гьаа`а эйгьен: «Зас

са инсаньке джад кумаг ихьес деш, йизди дягеедын кІатІеер зы джад кьорамыш гьаьас гьадкІу, зы мани суІваІлайс са джаб кІатІе гьевлес деш...». Дадалын кьобкІул суІваІлайс кІухь ыІхаІс чалышмыш воохьена. СуІваІлайн манчикІле эйгьен: «Ай йизда дост, дора зы вас са кьизилена кьукь гьевлес, гьунаб са кІатІе гьевле, манчике вас быкырна ферма кІатІеершина алившес вааІхаІс». Дадалыс мани джувабыке хьаІл вухьа эйгьен: «СуІваІлай, васе зы алдамыш гьаа`ас вааІхаІс деш, гьу нимееганбы гьаьээйьд, зы гьу дягайсхьа делес хьувхьес джаб гьаваасарас деш». Дадал гьалаб гуджнаба суІваІйлхьа кІухь ыІхаІсва кьоокІална, кьоІнихьебни йаІхьее манчыс кІухь ыІхьІмега, суІваІлайн эйгьен: «Ва-а-а, гьина дадал лап экІна воб, манчика сачаахарас вааІхаІс деш, зы мана хьаІвааІкьаІнааьасда». Сабара вахтна гозет гьаьы, суІваІйн эйгьен: «Ай дадал-чоджий, вакІле зы кьооджена, зы вале геоб хаІбна гьаІйван вобна, члалагеедын гьыргын гьаІйванар зале хьайкьаІнанбы, гьыргынчин зас пай

абайле джо одхъан-ни караке. Сайыд ман ихтилет кыйхъен яныкни къраргыкӀле, мана кӀанехъа хъувхъа эйгъен: «Бе-е-е-е, бе-е-е, ненана гъай-няа гъарай – гъаӀшир гъааъана, зас някӀ гыделена?». Дадал шадувхъа эйгъен: «Къраргай-чоджий, дора шы мани суӀваӀйс са югун дарс гелес, сайыб мана йишди хивыс делес джаб хъймоохъеджен». Ман джуваббы кыйхъы мее, суӀваӀлай экиба чӀалагни суралхъа гывиху авайкӀанна. Сайыб дегъе мана суӀваӀалай мани хивеехъа абы деш. Дадалый къраргыб достар вухъа, гъар йыгъыл` мана суӀваӀлай хъаӀвааӀкъаӀн гъавъийн хабарбы гъаъа, аӀхаӀнабыд гъаъа ешемишехъенбы...

Урусни мизейле йыхъ-сумылхъа саакӀал гъавъуна – Ш.Бабаева

Албийни Талиб

– Зи кыйна едис кумаг
гъаы, – Албий Талибыс
оГунмышехьена.

– Гъу гъуджоона гъаы ки?
– Талибее хъидгын гъаан.

– Йизын къелилинбы теми-
зяы. – Албее, ахты хъыхъа,
маГхуД джаваб хъеле.

– Дек`, гъу геер ахвана! – Албее
дек`киКле эйген.

– Нишыхъа горана гъу закЛе манва эйге?
– дек`кее хъидгын гъаан.

– Зас алишщуйни лодкАйхъа гора.
Дек` джигеенче кьойкАлна, анджах дегье гедж-
даний: джун тезеда алишщуйн шляпА ваннее-
йи уЗмишехе.

Дек` едика сана тезеба алябГийни
ишинигъаКеенийюшангъаа. Манкъ-
вее эйген ки, джун аклад 2500 манат
воб. Едее эйген: «КЫл`дауд!»

Дек`кее эйген: «Писвал`ни
мее 500 манатыб оохъа
хъаваалесда».

Манбышда гаф къав-
хъу, Албее эйген: «Дек`,
гъу гъалар писра ихъе
ки, сикЫл`дад халтда
пыл гъеледжын».

КАВКАЗ

Кавказ воб заке авуб, илхъечІу зы, лап къомаъар,
Текба воб йыз гёгъийни къулел` ооъаб авхъу маІкан.
Къаджырын хайбышеехъа илхъевчІесва айгъехъее джан,
ДааІхІа йидж гывхас заке, гыІхъийъалла гъаъа нукІар.
Гъинче вод закІле къедже хъойхъаран къомбы хъанбышын,
Джанеехъа къисхи гяагъан, цІетдийн аддым ыкІейкІбышын.

Булутбы гъиняа мыщее, илеха вод заке авуд.
АІреенче чини къедже гъарай гъааъан гурулдайбы.
Къайебы аІждагъа меен, чикед авуд цІелен ганзбы,
АІлааІ чил` цІобан мамыр, дегъе авхъа джаа кол-косуд.
Этякыл`, геечІу авхъа, колганани чІалагбышее,
Къадайхъван вод маралар, шитГ`яар гъекІва джаа гъамбаше.

Юрд абчы сувабышыл`, инсанарше гывхъу маІкан.
Даварар вод ухъийхъан, къыш хъиннеени окІбышееъад.
Дереенче Арагва ааІ, шитГ`ейн хъинне къавгъу къанат,
Чобаныр авхъа гечІе колгабышее серинхъес джан.
Санкъвееме балканыл` оо, аІлхъааІ дерайн вод долама,
Гъиняайыб аагъа Терек, багъал хъувхъа, хъооІ воб дама.

Демырени клетІкІеенче, мысайи кар чикІле къедже,
КъобкІул, гъам цІир гъааъана, мысына са умыл хъинне,
Хъивийхъар къырагъбышыс, гыІрсыка воб, душман хъинне,
Мысыни далгъабышка къайебышын ян илёдже.
Геед наІгъаІкъ! Чис маа дешын; не шадувхъай, не одхъанан,
Аждагъа къайебыше гъар сурале мана гъоочІан.

Урусни мизейле йыхъ-сумылхъа саакІал гъавъуна – Валегъ Гъамзат

Вафаакана хуваабытада гьаКлеедын хабарбы

I

Гьинчиле хиледже сенбына гьихъа, Гьолландийейни принцее Испанийейни кралыка сана даВъийний вуккекка. Са хаИмде принций джун къаравулеер къалябКийнкъаИ, испанаршына йыхъыд ваИш эскер манбышди лагереехъа эЧле. ПринцикЫнни хуваакИле манбышын сес къийхъе. Хуваа фыкыррамышоохъена: «Зы йизди хоз-яаиныс кумаг гъаъасди мее, гьуджоона гъаъас?» Сайыд манчыни фыкыреехъа геед югун са пИлан хъадайле. Мана хозяаин оза хъаъасди мее, манкъуни хылек` хъичИоокка гивийгъал. Анджах принц мугъур хъехъе дешдий. «Няъасдаха хозяаин оза хъидехъе?» хуваа гивийгъална фыкыр гъааъа. Меб мана хозяаинни хылек` хъичИоокка. Принц мугъур хъехъе, къадархъунбалканылхъа къойкИал ва джун эскерар хъоотИал. Шу архайнба вухъес вааИхаИ ки, принцее джуна аКГелнана хуваа йикГел гивиханавъу дешва, ва манчыс лайыкьна гыИрмаИт гъавъува. Агар шу Гьолландийелхъа гъабКЫнее, шокИле кълбышее хуваа гивъурна принцна гъайкал къавджесда.

II

Принц Луэллиныхъа хаа геоб саакитна, даВъээъаб геоб хъидааИкъаИнна Геллертва са хувааний воб. Са йыгъыл` принц овас ыИххъаИс аттамышехъе ва джун хуваабы хъойтал гийгъал. Гыргын хуваабы хъадайленбы, анджах Геллерт манчыни алрее деший. Принцее меб мана хъоотИална, анджах Геллерт хъидяалена. Манкъвее дегъе мана гозет гьидявъу, джуна алИзна хуваа дена овас айкИан.

Мана сакИы хъарийнкъаИ, Геллерт манкъуни кълбышеехъа къадаахъван. ПринциКИле манчыни гИалык` ва паИтаИхбышык` эб къоодже. Принц хъаИйкъаИнна. Манкъуни фыкыреехъа гъамбаше хуваака гывагана джуна кЫнна дих хъарайле. Мана экИра ушахни утагъеехъа къадайхъван. Утагъее хаИдын палгъатуний ыхъа. Ушахна кИрават дёлКИнайи хъувхъа ва мана эбака гывцИуйи. Йизын ушах няахъа? Манкъвее джун усах тИабал гъаа, анджах авееке деш. Принцыхъа гъаИше дегъе шак дешынний ки, джун усах хъикИува. «Гъу йизын усах одхъун!» – принцее хуваалхъа гъарай гъавъу, къылындж хъыгъаччу ман хуваани вухъунехъа гъийхаИ.

Мани вахтал` краватык` авгъанче ушахын гешшен сес хъадайле. Маа-бар ЛуэллиныкІле джун кЫнин ушах авееке. МанкЪуни кІане эбан гяцІийн, хаІбни са джанаварын джасатий.

Луэллин гъавЪуйни ишиле пеш-манехъена, анджах хуваа оІлумыке кЪатдивхъанааЪас вуччуд гЪаЪас аІхаІ деш.

МанкЪвее мана джуни багЪее бас-дурааЪа, ва манчыни нукЪнел оохЪа ман меена кЪайе сааЪа ки, гыргы-ни цаІххЪыІле аІлгЪааІнбышыкІле мана кЪавджеджын ва хуваана ха-бар гыргынкЪвее йикІел авхЪеджын. ГЪаІшдийлхЪа мее манджига Геллерт-на НякЪва вод аху.

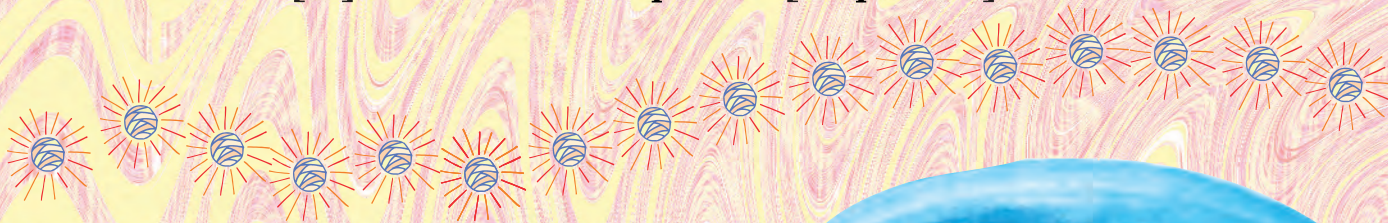
ЭДИ МИЗЕЙНА ХЬОШЦЕ АІЛІФБА

(ГьаІрфбы – (Р р, С с, Т т)

ТІ тІ

Чапына форма – **ТІ тІ**
Языйна форма – **ТІ тІ**
ГьаІрфын ду – **[тІы]**
ХьаІбхьий – **[тІ]**

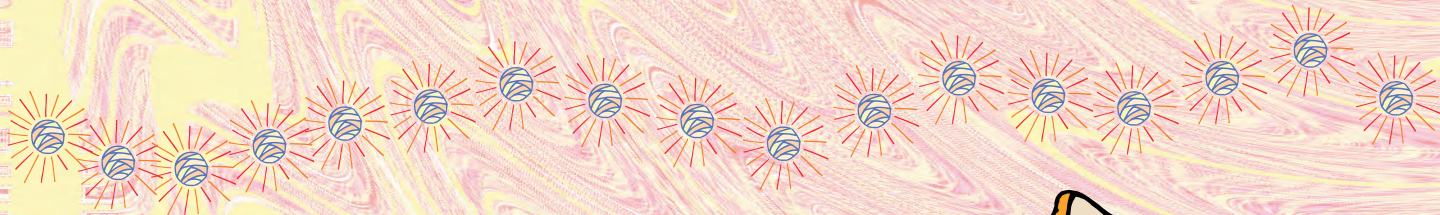
ТІарийкІа [тІарийкІа]

У у

Чапына форма – **У у**
Языйна форма – **У у**
ГьаІрфын ду – **[у]**
ХьаІбхьий – **[у]**

Урва [урва]

УІ уІ

Чапына форма – **УІ уІ**
Языйна форма – **УІ уІ**
ГьаІрфын ду – **[уІ]**
ХьаІбхьий – **[уІ]**

ГьуІтІ [гьуІтІ]

Ингилисни мизейн клуб

Артикл`

Ингилисни мизел кьолле артикл` вод:

АцІан карбы гьагван ва дяцІан карбы гьагван артикл`.

АцІан карбы гьагван артикл` : The [ði:]. йишди сесбышка [Зи:]

The артикл` кьолни саягьыл` хьалдаІхьал:

Сааитика гийгьални джувабышди оІгее [ði:] йишди сесбышка (Зи:)

Саамитика гийгьални джуваббышди оІгее [ðə]. йишди сесбышка [Зэ]

Масалыс эгьес: The apple [ði: 'æpl] (Зи: эпл) – Эч

The pen [ðə pen] (Зэ пен) – Кьалам

ДяцІан карбы гьагван артикл` : A, an [eɪ], [æp] – (эй, аІн)

A артикл` саамитика гийгьални джуваббышди оІгее ойкІан.

Масалыс эгьес: A book [ə buk] – (аІ бук) – Китаб

An артикл` сааитика гийгьални джуваббышди оІгее ойкІан.

Масалыс эгьес: An animal [ən 'æniməl] – (аІн энимэл) – ГьаІйван

Тезе джуваббы:

An apple [ən'æpl] (аІн эпл) – Эч

A pen [ə pen] (аІ пен) – Кьалам

A book [ə buk] (аІ бук) – Китаб

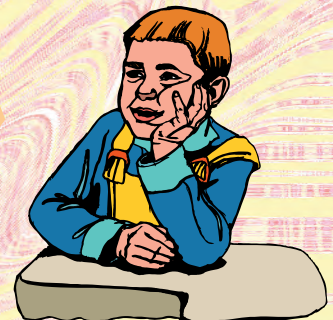
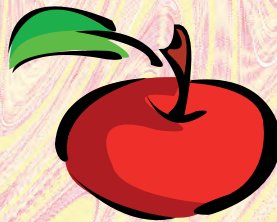
An animal [ən 'æniməl] (аІн энимэл) – ГьаІйван

A boy [ə bɔɪ] (аІ бой) – Гаде

A girl [ə gɜ:l] (аІ гоІ:л) – Ичий

A teacher [ə 'ti:tʃə] (аІ ти:ч э) – МаІгьаІллим

A pupil [ə 'pju:pl] (аІ пю:пл) – Шаагирт

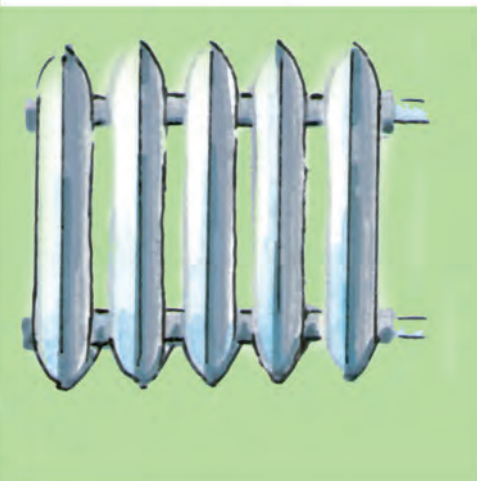
Калмад
1992

Халдын гал` , хырын аква,
Хыл` на цюбан вод къеква.
Кыйдим вол` ли кылёохья,
Тарг гыдияга чин акваа.

Хынекан дурба,
Чихъа воб торба.
Кыйлина мыклада,
Кыйдимына кьумалда.

Гьамбазар делес хъаага,
Са джигеехъа чин саага.
Не ул` деш, не хылепбы,
Джон шикыл` бы цыцага.

Чихъа миджагын эва,
Иммейге гьу кьонджева.
Юхъан хъады мее геку,
Авхъаахъа йишда сува.

Хоче деш, гыйглан чолее,
Хьобле туб чихъа хыле.
Аххы быт` кьацадкунее,
Чис медын быт` алееле.

РЕБУСЫ

Зин +

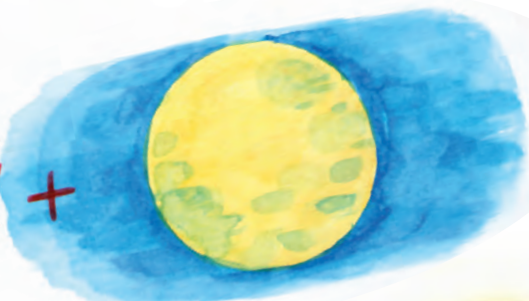
Чарда +

До +

Эй +

Ширванов МагъаИммаИд АИбдулмаджидна дих Дагъыстан республикаИни инсане вуджее джар вудж къорамышаъани федерацияейна президент ворна. Дагъыстан республикаИни гъарни джурайлни каратейни федерацияейна иш джигайлхъа гъивхъарааъана директор ворна. Манкъвее увгъийн: «Зы сайии къоИбле деш насыл идманчеершына гъаззир гъавъу. Гъар сен захъа йыцIынчыле халIбаI республикаИни ярышбышее гъамебхъайнбы, Россияен чемпионар, гъамыб къайда гозет гъидяъы алдабхынийбышын дюн`ейн чемпионар воохъе. Анджах шы, джигъилершин аIк`елика тербийе вухъай, гыргынчиле оохъа аххъаххъа ва мани ишее шахъа халдын угъурбы вод.

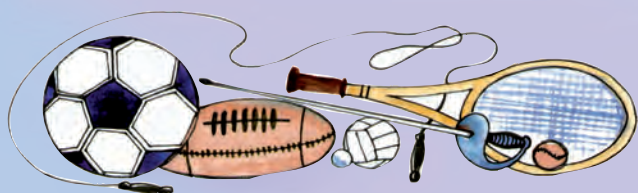

Шацыйни сен Уфа ша-
гъарее зы Кавказни тор-
пагъыл` энке югна тренер
гъыІсаб гъаы. 21-23 сен-
тябрыл` Анапа шагъарее
Дагъыстанни кІамандайн
гъыргыни Россійейни
къайда дена алдаахъван-
ни 22 идманчийни аІрее

15 къизилен медал алыатІу.
Шы «Прайд» ва идманни
ма-ктабее ушахар гъаззир
гъааъа. Тренераршыни
штабее МаІгъаІчкъалайн,
Избербашын, Хасав-
юртын, Кизилюртын, Буй-
наксын, Дербентин трене-
рар воб. Шас Дагъыстанни
гъоІкуматын кумаг ыккан.
Шаснее ушахарше, джава-
нарше идманее джон им-
канбы гъехха хъаъа. Йи-
шын чемпионар хъийгъа
Дагъыстанни джураба-
джур девлет къорамыша-
ъани тешкилатбышее иш-
лемишоохъе.

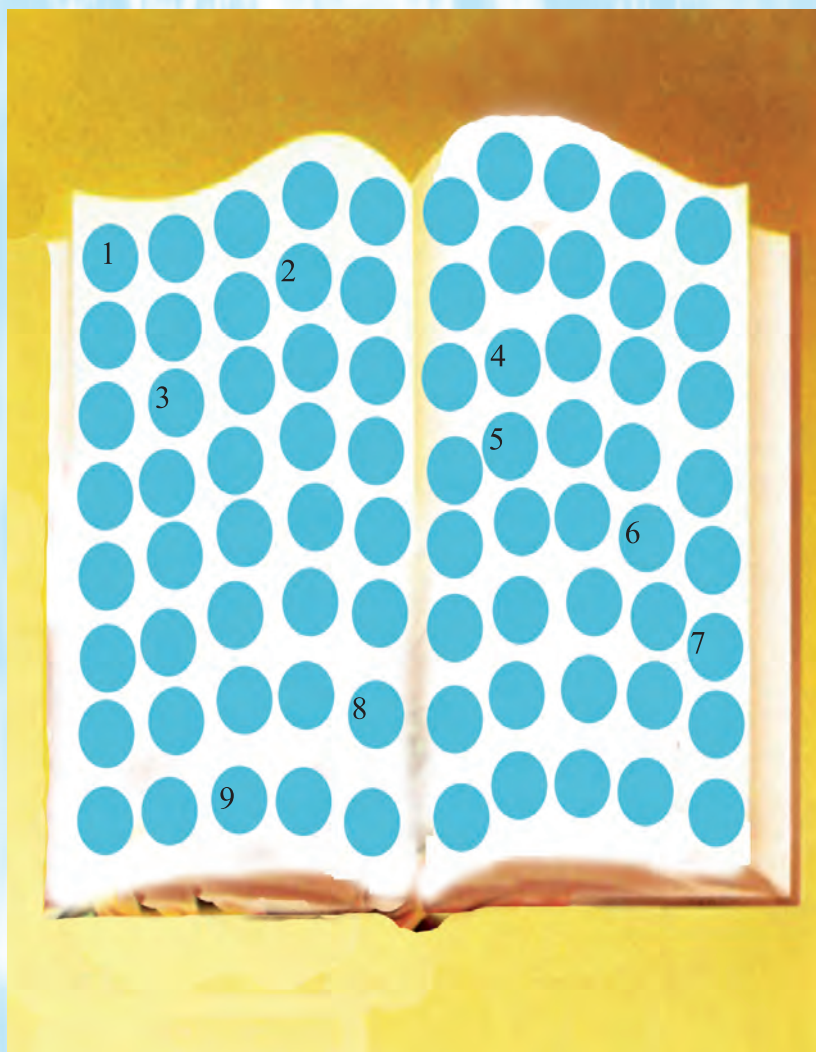

*СаІгъыйфа гъаззир гъавъуна –
Амина Даганова*

**ШокІле ман китаббы ацІанбыне?
(Джуваббы саггыле солулхъа ойкІан)**

- 1. Муса Фаррух Сувагылийн китаб.**
- 2. АІбдыІраІггыІм Дадашевын китаб.**
- 3. Валегъ Гъамзатын цІетдийн китаб.**
- 4. Дабыз Джаббарын китаб.**
- 5. АІбдыІраІгъмаІн УлуцІаІхийн китаб.**
- 6. Къурбан Омахановуй китаб.**
- 7. Валегъ Гъамзатын ахырийн китаб.**
- 8. Алескер ГъаІджиевын китаб.**

Соколёнок **Лачын**

5/2015

сентябрь - октябрь

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель
Правительство Республики Дагестан.

Журнал зарегистрирован федеральной
службой по надзору в сфере связи и
массовых коммуникаций.
Регистр.номер ПИН[№]ТУ5-0027 от 21 мая
2009 г.

Издается с января 2009 г.

Главный редактор
Мурад Ахмедов

Редколлегия:
Т. Зургалова (отв. секретарь)
В. Гамзаев (редактор)
Ш. Бабаева
А. Исмаилов (зам. гл. редактора)
Н. Исаев
Ш. Дабузов
А. Дадашев
Х. Назирова
Аб. Омаров
К. Омаханов

Худ. редактор З. Даганов
Тех.редактор Т. Лузина
Художник номера З. Даганов
Оформление обложки З. Даганов

Дата выхода в свет 13.11.2015г.
Тираж 309 экз.
Заказ № 151

Типография: ООО «Издательство «Феникс
пресс». Адрес типографии: 367018, РД,
г. Махачкала ул. Петра 1, 61

Редакция и издатель: Государственное
бюджетное учреждение Республики
Дагестан «Редакция республиканских
литературных журналов «Соколёнок» и
«Литературный Дагестан»

Адрес редакции и издателя: 367025,
РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Цахурский язык.

Индекс: на год - 78438,
на полугодие - 73888.

Цена свободная